

Світлана КУРІННА

доцент кафедри
психології та педагогіки,
доктор педагогічних наук, професор
<https://orcid.org/0000-0001-5194-0797>

Катерина СКРИПНИЧЕНКО

здобувач другого магістерського
рівня вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ**

Комунікативна компетентність є основною складовою професійної компетентності психолога. Комунікативна компетентність розглядається вченими як складний структурний феномен, що реалізується в нерозривній єдності трьох складових елементів (гностичного, емоційного та конативного). Як складний соціально-психологічний феномен, комунікативна компетентність реалізується в професійній діяльності психолога як внутрішня система ресурсів, необхідних для ефективної професійної комунікації в різних ситуаціях міжособистісної взаємодії. Вона включає: високий рівень розвитку мовлення, що дозволяє людині в процесі спілкування вільно сприймати і передавати інформацію; навичка активного слухання та побудови зворотного зв'язку; розуміння мови невербальної комунікації; здатність адекватно оцінювати співрозмовника як особистість та обирати стратегію спілкування, адекватну ситуації, викликати у співрозмовника позитивне сприйняття своєї особистості.

У сучасній психології існують різні підходи до розуміння комунікативної діяльності, комунікативної мовленнєво-творчої діяльності як результату комунікативної компетентності майбутнього фахівця. Зазначимо, що у більшості випадків психологи (як вітчизняні, так і зарубіжні) дотримуються неоднозначних підходів до розуміння і вирішення даної проблеми (І. Бех, С. Бучацька, Л. Кононко, О. Корніяка, О. Низовець, Т. Піроженко).

Сучасні дослідники розглядають комунікативну компетентність психолога як комплекс професійних знань, комунікативних та організаторських умінь, емпатії, здатності до самоконтролю, культури вербальної та невербальної взаємодії.

Ми в своєму дослідженні використовували визначення Н. Лупак, де комунікативна компетентність – це інтегральна властивість особистості, яка забезпечує здатність індивіда встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, знання, вміння і навички, необхідні для здійснення комунікативної функції та система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови комунікативної взаємодії [2].

Нами доведено, що комунікативна компетентність є важливою складовою професійної компетентності психолога, оскільки психологічна робота передбачає безперервну комунікацію з клієнтами, колегами та іншими фахівцями.

Завдання та цілі професійної діяльності психолога в соціальній сфері досягаються через використання принципів професійної компетентності, які є організаційними заходами психологічного характеру, що регулюють професійну діяльність психолога [1, с. 48].

Для ефективного виконання професійних обов'язків психолог має розвивати професійну компетентність, що включає в себе не лише знання, але й уміння, навички та здібності. Серед низки важливих професійних якостей психолога, що впливають на комунікативну компетентність, дослідники називають такі: комунікативна толерантність та емоційний інтелект, емпатія (здатність співпереживати, розуміти емоції інших та ставати на їхнє місце), комунікативність (уміння знайти спільну мову з клієнтом та розмовляти зрозумілою для нього мовою), самовладання і емоційна саморегуляція, доброзичливе ставлення до людей, конгруентність (прийняття та усвідомлення своїх відчуттів, проблем та переживань). Усі ці якості допомагають психологу ефективно

виконувати свої професійні обов'язки та покращувати якість контакту з клієнтами.

Вважаємо, що ефективна комунікація в роботі психолога дуже важлива, оскільки сприяє налагодженню довіри, створює безпечний простір для клієнта, де той почувається почутим і зрозумілим. Психолог використовує навички комунікації для отримання необхідної інформації про емоційний стан, переживання, потреби клієнта. Завдяки комунікативним навичкам, психолог може підтримувати, мотивувати клієнта, допомагати йому розкрити свої почуття та пережити складні ситуації. Вміння пояснювати методи, моделі та техніки сприяє успішному впровадженню терапевтичних стратегій.

У нашому дослідженні ми намагалися розкрити розуміння впливу соціального інтелекту на формування комунікативної компетентності майбутніх психологів.

Соціальний інтелект (SI) – це здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, розуміти їхні наміри, емоції, мотивацію і поведінку в соціальному контексті. Для психолога соціальний інтелект є важливою професійною компетенцією, оскільки він дозволяє створювати сприятливі умови для комунікації, правильно інтерпретувати потреби клієнта і формувати довірливі стосунки.

Розуміння соціальних сигналів дозволяє читати невербальні знаки (жести, міміка, інтонація) та розуміти контекст поведінки клієнта. Це дозволяє психологу глибше аналізувати стан клієнта, враховувати почуття, потреби та очікування клієнта. Психолог із розвиненим соціальним інтелектом може побудувати комунікацію так, щоб клієнт почувався зрозумілим і прийнятим. У роботі психолога соціальний інтелект обумовлює вміння змінювати стиль взаємодії залежно від особливостей ситуації або особистості клієнта. Це важливо для роботи з різними віковими групами, культурами чи психотипами.

Розуміння соціального контексту в процесі спілкування дозволяє краще аналізувати соціальне оточення клієнта (сім'я, робота, друзі) та враховувати його вплив на психоемоційний стан клієнта. Це допомагає краще зрозуміти проблему і знайти оптимальні шляхи її вирішення. Отже, соціальний інтелект є невід'ємною частиною професійної компетентності психолога і достатньо ефективно впливає на розвиток комунікативної компетентності, оскільки дозволяє створювати якісні стосунки з клієнтом і ефективно вирішувати його проблеми. Це ще раз доводить думку R. Bar-On, що соціальний інтелект є масивом взаємопов'язаних емоційних, особистісних і соціальних здібностей, що впливають на ефективне вирішення людиною щоденних завдань [3].

У процесі емпіричного дослідження, ми намагалися дослідити стан розвиненості комунікативної компетентності студентів-психологів залежно від сформованого соціального інтелекту.

Наша робота була спрямована на виявлення та уточнення чинників, що впливають на розвиток комунікативної компетентності у студентів-психологів, особливо комунікативну спрямованість особистості та вміння керувати емоціями. Розуміння цих зв'язків має значення для формування та розвитку якісних навичок спілкування у майбутніх психологів та підвищення їхньої ефективності в професійній діяльності.

Для емпіричної частини дослідження були сформульовані гіпотези, що передбачають взаємозв'язок між особистісними передумовами та розвитком комунікативної компетентності студентів-психологів, такими як: емоційна обізнаність; управління своїми емоціями (емоційна відхідливість, емоційна нерігідність); самомотивація (довільне управління своїми емоціями); емпатія (розуміння стосунків, почуттів, психічних станів іншої особи в формі співпереживання); розпізнавання емоцій інших людей (уміння впливати на емоційний стан інших людей).

Для проведення емпіричного дослідження був обраний метод психологічного тестування. Цей метод відповідає віковій категорії досліджуваних (молодь у віці 17-19 років) дозволив розширити вибірку завдяки застосуванню дистанційної форми тестування через платформу Google Forms, що є важливим для репрезентативності дослідження. Цей спосіб збору емпіричних даних також надав можливість проходження психодіагностичного тесту в комфортних умовах, у зручний для учасників час і без стресових ситуацій, що сприяв меншому спотворенню результатів.

За допомогою представлених психологічних методів ми визначили рівень розвитку комунікативних та організаторських здібностей у людини; розглянули соціальний інтелект як здатність людини до усвідомлення, прийняття та регуляції емоційних станів і почуттів інших людей та самих себе; визначили рівень емпатії до батьків, тварин, людей похилого віку, дітей, героїв художніх творів, знайомим та незнайомим людям; а також виявили здатність до розуміння стосунків особистості, яка

виявляє свої емоції та керує емоційною сферою на основі прийняття рішень.

Для діагностики соціального інтелекту ми використали тест соціального інтелекту Дж. Гілфорда.

Вибірку дослідження склали 50 осіб, що є студентами 1 і 2 курсу бакалаврату Дніпровського державного університету внутрішніх справ спеціальності 053 Психологія, з них 44 особи жіночої статі (88%) та 6 осіб чоловічої статі (12%).

За результатами проведеного дослідження було виявлено найбільш значущі кореляційні зв'язки між рівнем комунікативної компетентності та соціальним інтелектом. Зокрема, встановлено зв'язки між рівнем комунікативних здібностей і рівнем емпатії, рівнем управління власними емоціями, усвідомленням власних почуттів та емоцій.

Математико-статистичний аналіз було проведено зі застосуванням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

Результатом слугувало підтвердження трьох висунутих емпіричних гіпотез, друга гіпотеза була підтверджена частково, п'ята гіпотеза була спростована, які підтвердили концептуальну гіпотезу про те, що існує зв'язок між рівнем комунікативної компетентності та рівнем сформованості соціального інтелекту у студентів-психологів.

1. Волкова Н. П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2006. 37 с.

2. Лупак Н. М. Теорія і практика формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2024. 25 с.

3. Bar-On R. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. In R. Bar-On, J. D. A. Parker (eds.). The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace. 2000. P. 363–388.



Наталія ЛИПОВСЬКА

доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
та публічного управління
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор наук з державного
управління, професор

<https://orcid.org/0000-0002-9288-4733>

УКРАЇНЬСЬКА ПАСІОНАРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогодні, як і в 2022 році, рівень загрози втрати Україною державного суверенітету є безпрецедентним. За таких умов основною нашою зброєю може стати, як завжди у темні часи, українська пасіонарність, незламність та консолідація. Згідно з концепцією пасіонарності [1], кожен етнос у процесі свого розвитку проходить кілька фаз. Це фаза підйому, акматична фаза, занепад, інерція і затемнення. Далі настає меморіальна фаза з її різновидами: регенераційною і реліктовою, що в кінцевому рахунку призводять до фази гомеостазу. Головним фактором переходу етносу з однієї фази до іншої є положення і кількість пасіонарних особистостей. З плином часу культурний і політичний потенціал етносу вичерпується, і він поглинається іншим, більш сильним етносом, або впадає в дифузю і втрачає свою ідентичність. На щастя, імпульси пасіонарності, на думку Л. Гумільова, виникають частіше, ніж «завершальні фази етногенезу», через що людство досі населяє Землю. Якщо перші етапи етногенезу протікають несвідомо, то вже на стадії розпаду люди можуть взяти етногенез під свій свідомий контроль: орієнтуватися на більш пристрасні цілі і не допускати затемнення і гомеостазу]. Вищесказане можна підсумувати так: на думку авторів теорії пасіонарності, в основі процесу розвитку етносу лежать пасіонарні спади і напруженості.

У період наростання напруженості пасіонарності, коли стає все більше людей з високим ступенем пасіонарності, їх позиції та ідеї стають більш потужними і гучними в